МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ДОБОШ Зоряна Андріївна

УДК 342.951:342.56

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

ЛЬВІВ – 2024

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Національному університеті «Львівська політехніка».

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор,
ЛИЧЕНКО Ірина Олександрівна,
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», завідувач кафедри цивільного права та процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
КУЗЬМЕНКО Оксана Володимирівна,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
завідувач кафедри публічного та міжнародного права,
Заслужений діяч науки і техніки;

доктор юридичних наук, професор,
ТИЛЬЧИК В'ячеслав В'ячеславович,
Київський університет інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», проректор з наукової роботи;

доктор юридичних наук, професор,
РЕШОТА Володимир Володимирович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор кафедри адміністративного та фінансового права.

Захист відбудеться *«5» вересня 2024 р. о 10^{00} годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.

Реферат розісланий *«8» липня 2024 р.*

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради
Д 35.052.23 Марія БЛІХАР

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна концепція публічного управління в Україні заснована на новій якості взаємовідносин держави та суспільства. Реалізуючи публічно-управлінську діяльність, органи публічного управління надають адміністративні послуги, зокрема дозвільно-ліцензійні, реєстраційні та інші, розглядають та вирішують індивідуальні звернення фізичних і юридичних осіб, їхні скарги, сприяють реалізації та захисту їхніх правових можливостей. Значні зусилля держави спрямовані на удосконалення механізмів надання публічних послуг, оновлення інформаційного супроводу, цифровізацію цих процесів, покращення доступу громадськості до них, дебюрократизацію та децентралізацію управлінських процесів. У таких умовах надзвичайно важливо сформувати надійні адміністративно-правові гарантії публічного управління, що набувають нового значення в умовах вкорінення людиноцентристських начал у публічне управління, посилення адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів громадян у публічно-правовій сфері.

Усі державні інституції, в тому числі й судові органи, скеровують власну діяльність на забезпечення доступу громадян до сфери публічного управління, отримання громадянами якісних публічно-правових послуг та захист їхніх прав у означеній сфері. Саме судові органи слід вважати найважливішими незалежними, неупередженими, самостійними суб'єктами адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління. Попри те, що вони не виступають учасниками публічно-правових відносин безпосередньо, вони реалізують функцію гаранта демократичності, законності діяльності органів публічного управління. Судовий контроль за діяльністю органів публічного управління в Україні виступає найважливішим засобом адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, що реалізується судовими органами у сфері публічного управління.

У сучасних умовах вкрай важливим є комплексне розуміння усього потенціалу судового контролю як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній сферах публічного управління.

Оскільки судовий контроль є засобом ефективного вирішення проблем публічного управління українського суспільства, потребує дослідження стан законодавчого урегулювання та реалізації судового контролю, нагальні проблеми правозастосовної практики у цій сфері. Саме від якості судового контролю залежить своєчасність та повнота відновлення порушених прав особи у сфері публічного управління, нейтралізації причин таких порушень, законність діяльності органів публічного управління загалом.

Досі комплексного адміністративно-правового дослідження питання судового контролю у сфері публічного управління в Україні вітчизняними вченими не проводилося. Ці питання потребують наукового аналізу задля якісного оновлення законодавства та практики його застосування.

Перед вітчизняною наукою стоїть важливе завдання щодо системного дослідження адміністративно-правової природи судового контролю, його форм, різновидів, пошуку шляхів підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в сучасних умовах.

Важливе значення для комплексного дослідження окресленої наукової проблеми мають праці вітчизняних вчених, які присвячені питанням публічного управління, оновленню концепції публічного управління в сучасних умовах. Серед таких дослідників слід відзначити В. Авер'янова, В. Дерець, А. Школика, О. Кузьменко, І. Личенко, Б. Мельниченко, М. Міненко, Ю. Назара, В. Решоту. Проблеми публічного управління були предметом вивчення таких вчених, як А. Береза, О. Босак, І. Грицяк, Р. Войтович, П. Ворона, Т. Карабін, Ю. Ковбасюк, Я. Лазур, М. Менджул, О. Оболенський, Н. Обушна, О. Черчатий та інших.

Вагомими є дослідження, що стосуються діяльності сучасних судових органів як суб'єктів адміністративно-правового захисту прав, свобод та законних інтересів громадян та гарантування публічно-правових інтересів суспільства. Серед таких праць слід згадати наукові доробки низки таких вітчизняних авторів, як О. Андруневчин, О. Грицаєнко, О. Капля, О. Константий, В. Тильчик.

Основою для ґрунтовного дослідження судового контролю за діяльністю органів публічного управління є праці вітчизняних авторів, що присвятили свою наукову роботу питанням контролю та державного контролю, розмежуванню судового та інших видів контролю. Серед авторів, що досліджували ці питання слід відзначити таких, як В. Гаращук, А. Івановська, С. Косінов, В. Кравчук, В. Цепенда, В. Шестак та інших.

Багатьох питань здійснення судового контролю за діяльністю органів публічного управління стосуються праці таких вчених, як Ю. Волкова, Б. Гудз, О. Журавель, В. Колесниченко, О. Кондратьєв, В. Кононець, К. Кропивна, О. Марченко, О. Михайлов, М. Оніщук, К. Ржепецька, К. Рудой, О. Савчук, В. Стефанюк, Л. Сушко, А. Фокіна, О. Хотинська, С. Шило, О. Юнін.

Водночас вітчизняні представники адміністративно-правової науки недостатньо уваги приділяють питанню судового контролю у сфері публічного управління в Україні, а їх науковий доробок, здебільшого, стосується лише загальних питань адміністративного судочинства. З огляду на це, вкрай важливо у сучасних умовах з'ясувати правову природу судового контролю у сфері публічного управління в Україні як важливої адміністративно-правової гарантії захисту правових можливостей членів українського суспільства, окреслити його значення в контексті адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи, дослідити його різновиди та форми прояву, проблеми урегулювання та реалізації й віднайти шляхи їхнього подолання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-III, Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р, Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-

2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021.

Дисертаційна робота спрямована на втілення пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених в Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, схваленій постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21, реалізацію наукового напряму Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 р. (протокол № 5). Тему дисертації включено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2022 р.), розглянутого та схваленого координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (пункт 554, 2022 рік).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є комплексний аналіз адміністративно-правового виміру судового контролю у сфері публічного управління в Україні.

Зважаючи на поставлену мету, визначено такі *завдання:*

– сформувати історіографію дослідження проблеми судового контролю у сфері публічного управління в Україні;

– визначити методологічну основу дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні;

– ідентифікувати сучасну концепцію публічного управління в Україні;

– представити системно-функціональну характеристику органів публічного управління в Україні;

– з’ясувати поняття, правову природу судового контролю як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління;

– визначити форми реалізації судового контролю як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління;

– схарактеризувати основні види судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні;

– проаналізувати особливості реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній, фінансово-економічній та адміністративно-політичній сферах в Україні;

– виявити правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління;

– окреслити шляхи підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління.

Об'єкт дослідження – адміністративно-правові відносини з приводу реалізації судового контролю у сфері публічного управління.

Предмет дослідження – судовий контроль як засіб адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління.

Методи дослідження. Різноманіття методів дослідження дозволило обрати найкращі, з огляду на дослідницьку мету, закономірності, особливості предмета пізнання, забезпечення достовірності отриманих результатів. Поєднання різних філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дозволило глибоко дослідити основні аспекти судового контролю щодо органів публічного управління з погляду науки адміністративного права, обґрунтувати основні положення дисертації. Методологія дослідження охопила низку методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного, герменевтичного методів, методи аналізу, синтезу, дедукції й індукції, класифікації, узагальнення, системно-структурного, соціологічного, формально-юридичного, історико-правового, порівняльно-правового методів, методу правового моделювання.

Використання *законів діалектики* сприяло пізнанню змісту судового контролю у сфері публічного управління в Україні, проблем реалізації повноважень органів публічного управління, з'ясуванню специфіки реалізації судового контролю у різних сферах суспільного життя на основі судової практики *(підрозділи 1.4, 2.3, 4.2, 4.3, 4.4)*. Застосування *герменевтичного* методу дало змогу інтерпретувати наукові тексти відомих дослідників у окресленій сфері, положення нормативних актів, судову практику, сформулювати гіпотези, перевірити їх, з огляду на закони формальної логіки, досягнути максимальної істини у судженнях та висновках. Використання методів *аналізу та синтезу* стало запорукою практичної перевірки гіпотез, переходу від теоретичних знань до практичних результатів. Воно дало змогу дефініювати категорію судового контролю у сфері публічного управління, визначити його ознаки, сформувати сучасну концепцію публічного управління в Україні, провести системно-функціональну характеристику органів публічного управління в Україні *(підрозділи 1.4, 2.1, 2.3)*. Використання *методу індукції* стало запорукою дослідження практичної реалізації судового контролю у сфері публічного управління в Україні, дало змогу представити загальну класифікацію різновидів такого контролю та форм їхньої реалізації *(підрозділи 3.4, 4.1)*. Застосування *методу дедукції* було невід'ємним процесом під час окреслення адміністративно-правових засад взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні та формулювання концепції публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави *(підрозділи 1.3, 2.1)*. *Метод класифікації* сприяв виокремленню видових проявів суб'єктивних публічних прав людини в Україні, видів судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні *(підрозділи 3.1, 4.1)*. У процесі застосування *методу узагальнення* стало можливим представлення концепції публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави, виокремлення правових проблем реалізації судового контролю *(підрозділи 2.1, 5.1)*. Завдяки *системно-структурному методу* стало можливим дослідження

адміністративно-правових засад взаємодії судових органів та органів публічного управління *(підрозділ 1.3)*. Застосування *соціологічного методу* дозволило зрозуміти стан досліджуваної системи судового контролю, усвідомлення особливості сприйняття певних процесів та явищ суспільством. *Формально-юридичний метод* дослідження став запорукою ретельного аналізу правових норм, дозволив провести узагальнення положень законодавства. *Історико-правовий метод* дав змогу з'ясувати закономірності розвитку правової категорії судового контролю через дослідження історії її формування, закономірності історичної еволюції. Використання *порівняльно-правового методу* слугувало виявлення проблем судового контролю та пошуку шляхів удосконалення діяльності органів публічного управління *(підрозділи 5.1, 5.2)*. Застосування методу *правового моделювання* сприяло пошуку оптимальної моделі законодавчого урегулювання діяльності органів публічного управління, визначення ефективних процедур судового контролю *(підрозділ 5.2)*.

Емпіричну базу дисертації склали результати анкетування щодо питань судового контролю за діяльністю органів публічного управління 400 громадян, 100 посадових осіб органів публічного управління (респонденти з Київської, Львівської, Хмельницької, Закарпатської областей), статистичні дані Верховного Суду, судова практика за 2018-2023 роки.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена актуальністю теми дисертації й полягає в тому, що дисертація є однією з перших наукових робіт, присвячених вирішенню проблеми судового контролю за діяльністю органів публічного управління засобами адміністративного права. У дисертації вперше запропоновано авторський підхід до формування сучасної концепції публічного управління в Україні та, водночас, представлено комплексний аналіз правових проблем реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління та шляхів їхнього подолання.

Основні результати представленого дослідження вирізняються науковою новизною і відзначаються теоретичним й практичним значенням та полягають у наступному:

уперше:

– запропоновано авторське визначення судового контролю у сфері публічного управління, зокрема його ідентифіковано як комплексне правове явище, що втілюється у життя судовою владою, відображає одну з форм реалізації контрольної функції держави, скероване на перевірку фактів порушення чинного законодавства, прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб органами публічного управління та їх посадовими особами, відновлення порушених прав та забезпечення притягнення винних до відповідальності, нейтралізацію причин таких порушень, слугує забезпеченню законності діяльності органів публічного управління;

– обґрунтовано дефініцію категорії «взаємодія судових органів та органів публічного управління», її визначено як складний процес правового, правоохоронного, превентивного, кадрового, організаційного, координаційного, інформаційного та іншого взаємовпливу, що має на меті як забезпечення стабільності й сталості функціонування публічно-правових інституцій, дієвості,

законності та стабільності публічного управління загалом, так і належного здійснення правосуддя в державі, функціонування судової влади;

– з'ясовано, що концепція публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави – це система суспільно акцептованої моделі реалізації в державі організуючого й регулюючого впливу державних інституцій на різні сфери суспільних відносин задля їхнього впорядкування й досягнення стратегічних завдань держави, забезпечення реалізації й захисту прав, свобод та законних інтересів громадян;

– запропоновано власний підхід до класифікації суб'єктивних публічних прав людини в Україні, у якості критеріїв обрано сферу суспільного життя, в якій проявляється публічний та приватний інтерес людини, прояв свободи його носія, правовий статус самого носія суб'єктивного публічного права та ступінь розповсюдження цих прав;

– системно представлено основні правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління та окреслено шляхи підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління, констатовано, що на часі зміни у нормативно-правовому урегулюванні та реалізації судового контролю з огляду на потребу посилення людиноцентристських тенденцій в адміністративному судочинстві та праві загалом;

– обґрунтовано пропозиції щодо внесення змін до ст. 4, 5, 249, 382 КАС України, зокрема визначення у КАС України термінів «судовий контроль в адміністративному судочинстві», «дискреційні повноваження суб'єкта владних повноважень»; доповнення ст. 5, 249 КАС України положеннями щодо судового контролю у адміністративному судочинстві; визначення у КАС України порядку оскарження органами публічного управління окремих ухвал адміністративних судів, прийнятих у порядку реалізації судового контролю; встановлення у КАС України ширшого діапазону розміру можливого покарання суб'єктів владних повноважень та їхніх керівників у випадках невиконання, неналежного чи несвоєчасного виконання рішень адміністративних судів;

удосконалено:

– систематизацію наукових праць, що формують історіографічну основу дослідження судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні, зокрема виокремлення п'ятьох основних напрямів наукових досліджень, дотичних до проблемного поля вивчення (напрямів загальнотеоретичних й історико-правових досліджень; досліджень процесів інституціоналізації судових органів, розвитку судової системи України; загальних досліджень судового контролю за діяльністю органів публічного управління; досліджень судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній сфері; наукових досліджень, присвячених різним проблемам реалізації судового контролю у сфері публічного управління, напрямам адаптації іноземного досвіду у досліджуваній сфері);

– визначення особливостей судового контролю у сфері публічного управління (деталізацію особливостей форм, мети, суб'єктів реалізації, зв'язків, що супроводжують процес втілення в життя, тощо);

– обґрунтування класифікації форми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні (за критерієм способу внутрішньої організації та зовнішнього прояву судового контролю у системі правосуддя, стадії судового процесу, на якій судом реалізується судовий контроль, процесуальних наслідків його застосування);

– науковий аналіз пріоритетів взаємин держави та її громадян в умовах сучасного оновлення концепції публічного управління (втілення принципів людиноцентризму, служіння держави її громадянам, поєднання централізму та децентралізму у сфері публічного управління, інформатизації та цифровізації управлінських процесів, налагодження електронної комунікації держави та громадян, кореляції управлінських рішень з результатами зворотного зв'язку органів публічного управління з громадянами, забезпечення пріоритету національної безпеки в умовах війни, протидії кіберзагрозам);

– класифікацію органів публічного управління (у якості основних критеріїв обрано механізм формування цих інституцій, способи їхнього формування, обсяг та зміст компетенції, територіальне поширення, сферу реалізації управлінської діяльності, способи прийняття ними рішень, сферу поширення повноважень та їхню організаційно-правову форму);

– обґрунтування шляхів підвищення ефективності реалізації судового контролю, пропозицій, які стосуються оновлення нормативно-правової основи публічного управління й здійснення судового контролю за діяльністю органів, що його реалізують (формування нормативно-правової основи визначення обсягу дискреційних повноважень органів публічного управління, застосування превентивних адміністративних позовів, вчасного виявлення конфліктів інтересів, що справляють негативний вплив на сферу публічного управління, покращення діяльності судових органів у процесі реалізації адміністративного судочинства загалом);

набули подальшого розвитку:

– системно-функціональна характеристика органів публічного управління (правовий аналіз ланок, рівнів публічного управління, організаційних схем управлінської діяльності, субординаційних, координаційних й реординаційних управлінських відносин, у які вступають ці публічно-правові інституції);

– визначення особливостей правового статусу судових органів як суб'єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління з огляду на результати наукового аналізу правосуб'єктності, компетенції (повноважень), гарантій функціонування та реалізації прийнятих рішень судових органів;

– обґрунтування визначення взаємодії судових органів та органів публічного управління, її об'єктів, змісту, особливостей, чинників, що слугують забезпеченню її ефективності;

– науковий аналіз прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління, особливостей суб'єктивних публічно-громадянських, публічно-політичних, публічно-соціальних, публічно-економічних прав особи та їхнього адміністративно-правового гарантування в Україні;

– загальна характеристика основних видів судового контролю за

діяльністю органів публічного управління в Україні (з огляду на функціональні особливості досліджуваного контролю, мету й час, напрями реалізації судового контролю та специфіку судової юрисдикції), особливостей втілення у життя у соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній сферах;

– науковий аналіз проблем реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління (пов'язаних із якістю чинного законодавства, помилками визначення правомірності звернення особи до суду, розуміння суддями наявного у особи приватного та публічного інтересу, кадровим, організаційним, матеріально-технічним забезпеченням роботи судів);

– обґрунтування потреби закріплення в КАС України термінів «дискреційні повноваження», «межі дискреційних повноважень» та правових критеріїв для ідентифікації порушення меж дискреційних повноважень, пропозицій щодо урегулювання відповідальності колегіальних суб'єктів владних повноважень за невиконання рішень суду.

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає у тому, що результати наукового пошуку, висновки та пропозиції мають науково-теоретичну й практичну цінність та, з огляду на це, можуть використовуватися у:

– *науково-дослідній сфері* – з метою виявлення правових проблем реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління та наукового обґрунтування шляхів підвищення ефективності його реалізації *(акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 10.04.2024 р.)*;

– *навчальному процесі* – під час підготовки навчальних матеріалів, з метою підвищення якості викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність», задля підготовки якісної навчально-методичної літератури, зокрема підручників, посібників, конспектів лекцій, методичних вказівок, покращення викладання лекцій, проведення семінарських занять з цих навчальних дисциплін *(довідка про використання в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» результатів дисертаційного дослідження від 09.04.2024 р. № 67-01-664)*;

– *правотворчій сфері* – для удосконалення нормативно-правової основи публічного управління та судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні;

– *правозастосовній діяльності* – задля покрашення реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні *(довідка про практичне використання результатів дисертаційного дослідження Львівського окружного адміністративного суду від 09.04.2024 р.; довідка про практичне використання результатів дисертаційного дослідження Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 09.04.2024 р.)*.

Особистий внесок здобувача. Дисертація відображає результати самостійної роботи, власного наукового пошуку, а результати його здійснення є особистим напрацюванням, авторським здобутком. Використання результатів наукових здобутків інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями

на використані джерела. У роботі використано лише власні ідеї, викладені у наукових працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертації оприлюднено у доповідях на науково-практичних заходах, конференціях, зокрема: «*Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси в контексті державотворення в процесі євроінтеграції»* (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.); «*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*» (Львів, 30 травня 2016 р.); «*Проблеми реалізації і захисту соціальних прав в Україні»* (м. Львів, 27 квітня 2018 р.); «*Стратегія екологічної безпеки України соціально-економічний та правовий вимір»* (м. Львів, 11 травня 2018 р.); «*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави»* (м. Львів, 30 травня 2018 р.); «*Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір»* (м. Львів, 17 травня 2019 р.); «*Рівність у праві: історична ретроспектива і сучасність»* (м. Львів, 6 грудня 2019 р.); *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції* (м. Львів, 9 грудня 2019 р.); *Адвокатура в умовах сучасних змін* (м. Львів, 09 жовтня 2020 р.); *«Адвокатура в умовах сучасних змін»* (м. Львів, 22 жовтня 2021 р.); «*Адвокатура в умовах сучасних змін»* (м. Львів, 21 жовтня 2022 р.); «*Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір»* (м. Львів, 19 травня 2023 р.); *«Адвокатура в умовах сучасних змін»* (м. Львів, 20 жовтня 2023 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 47 наукових публікаціях, з них 3 монографії, 22 статті у наукових фахових виданнях України, 5 статей у виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus /Web of Science, а також 17 тез доповідей на конференціях та інших науково-практичних заходах, які констатують апробацію результатів дисертації. Загальний обсяг публікацій становить 59,82 друк. арк., з яких автору належить 41,43 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, п’яти розділів, які містять 17 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (670 найменувань) та 13 додатків (на 51 сторінці). Повний обсяг дисертації становить 514 сторінок, з них 363 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі представлено обґрунтування вибору теми дослідження та актуальності теми дисертації, окреслено зв’язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, завдання роботи, об’єкт, предмет, методи дослідження, визначено наукову новизну одержаних результатів та інші загальні характеристики роботи.

У першому розділі «Наукознавчий вимір дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні» у змісті чотирьох підрозділів розкрито головні складові наукознавчої основи дисертаційного дослідження, зокрема висвітлено історіографічну та методологічну основу наукового пошуку, окреслено загальне наукове підґрунтя дослідження судового

контролю у сфері публічного управління в Україні, зокрема представлено науковий аналіз адміністративно-правових засад взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні, визначено зміст й особливості судового контролю у сфері публічного управління.

У *підрозділі 1.1 «Історіографія дослідження проблеми судового контролю у сфері публічного управління в Україні»* здійснено аналіз основних напрямів наукових досліджень вітчизняних та іноземних вчених, які стосуються проблеми судового контролю у сфері публічного управління в Україні та, з огляду на його результати, представлено історіографію дослідження окресленої проблеми. Визначено основні чинники, які впливають на її формування. Виокремлено п’ять основних блоків історіографічних джерел: наукові праці, в яких представлено загальнотеоретичні й історико-правові аспекти процесу формування публічного управління загалом, модернізації державного управління та укорінення концепції публічного управління; наукові дослідження, що стосуються інституціоналізації судових органів, розвитку судової системи України і діяльності судових органів як суб’єктів адміністративно-правового захисту правових можливостей особи та гарантування публічно-правових інтересів суспільства; праці науковців, проблемним полем вивчення яких є загальні питання здійснення судового контролю за діяльністю органів публічного управління; наукові праці, в яких представлено особливості судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній сфері; наукові дослідження, присвячені різним проблемам реалізації судового контролю у сфері публічного управління та напрямам адаптації іноземного досвіду у досліджуваній сфері. Представлено ґрунтовний аналіз основних блоків наукових досліджень в окресленій сфері. Результати дослідження наукознавчої основи дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні дозволили констатувати недостатню увагу вітчизняних науковців вирішенню нагальних проблем у окресленій сфері, потребу оновлення розуміння судового контролю за діяльністю органів публічного управління, системного дослідження його проявів у різних сферах суспільного життя, опрацювання судової практики.

У *підрозділі 1.2 «Методологія дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні»* репрезентовано методологічну основу дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні. Вона представлена низкою філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, зокрема: діалектичного, герменевтичного методів, методів аналізу, синтезу, дедукції й індукції, класифікації, узагальнення, системно-структурного, соціологічного, формально-юридичного, історико-правового, порівняльно-правового методів, методу правового моделювання. Саме методологія судового контролю у сфері публічного управління в Україні стала основою для коректної оцінки стану наукового опрацювання проблеми вітчизняними й іноземними вченими, виявлення проблем правозастосовної практики й законодавства, запорукою комплексності проведення наукової роботи та моделювання найкращих прикладів нормативно-правових актів, юридичних рішень органів публічного управління та судової практики.

У *підрозділі 1.3 «Адміністративно-правові засади взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні»* взаємодію судових органів та органів публічного управління визначено як складний процес правового, правоохоронного, превентивного, кадрового, організаційного, координаційного, інформаційного та іншого взаємовпливу, що має на меті забезпечення стабільності й сталості функціонування публічно-правових інституцій, дієвості, законності публічного управління, здійснення правосуддя в державі, функціонування судової влади. Констатовано, що взаємодія судових органів та органів публічного управління втілюється у життя за допомогою широкого переліку видових проявів взаємних зв'язків. Визначено чинники ефективності та принципи взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні. Встановлено, що напрями реалізації цієї взаємодії стосуються організаційних, юридичних, інформаційних, кадрових, й інших інтересів, а її об'єктом слугують публічно-управлінські відносини, що стосуються гарантування законності та сталості діяльності публічно-правових інституцій й судових органів, забезпечення належного здійснення публічного управління загалом, реалізації профілактичного й правоохоронного впливу на діяльність суддів та органів публічного управління, взаємного інформування щодо сфери публічного управління, фінансового забезпечення судової системи й досягнення публічно-правового блага загалом.

У *підрозділі 1.4 «Поняття та особливості судового контролю у сфері публічного управління»* представлено аналіз низки юридичних категорій, серед яких «контроль», «публічний контроль», «державний контроль», «судовий контроль». Відзначено, що судовий контроль у сфері публічного управління є комплексним правовим явищем, що втілюється у життя судовою владою, відображає одну з форм реалізації контрольної функції держави, державного контролю, скеровану на перевірку фактів порушення чинного законодавства, прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб органами публічного управління, відновлення прав, які були ними порушені, забезпечення притягнення винних до відповідальності, нейтралізацію причин таких порушень. Представлено його особливості, з огляду на форму прояву, мету застосування, зв'язки, що супроводжують його реалізацію, суб'єктів реалізації, тощо. Констатовано, що він слугує забезпеченню законності діяльності органів публічного управління, відбувається вибірково під час розгляду судових справ та проявляється через застосування спеціальних заходів організаційно-правового, карального, відновлювального та іншого характеру.

У другому розділі «Сучасна концепція публічного управління в Україні», який складається з трьох підрозділів, запропоноване сучасне розуміння концепції публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави, окрема увага присвячена проблемі адміністративно-правового гарантування публічного управління у контексті посилення адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів особи та здійсненню системно-функціональної характеристики органів публічного управління в Україні.

У *підрозділі 2.1 «Концепція публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави»* відображено особливості трансформації управлінських процесів в нашій державі під впливом пріоритетів формування публічно-сервісної держави. Встановлено, що сучасна концепція публічного управління формуються під впливом пріоритетів публічно-сервісної держави у нашій державі, на засадах «людиноцентризму», що зумовлюють впровадження оновлених принципів адміністративно-правової взаємодії держави та громадян. Констатовано, що нові пріоритети взаємин держави та її громадян передбачають удосконалення інформаційно-комунікаційних процесів, які виникають між суб'єктами публічного управління та громадянами нашої держави, розвиток сфери публічних послуг, оновлення інформаційного супроводу цих процесів, забезпечення гнучкого реагування на запити суспільства, та, водночас, спрощення адміністративно-управлінських процедур, покращення доступу до них громадськості, дебюрократизацію та децентралізацію управлінських процесів. Пріоритетним завданням розвитку України визнано розширення доступу суспільства до інформаційних технологій у сфері публічного управління, електронних інструментів отримання якісних публічних послуг.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правове гарантування публічного управління в контексті посилення адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів особи в Україні» встановлено, що уся система гарантій публічного управління є запорукою стійкого функціонування державних інституцій, та, водночас, реалізації й охорони суб'єктивних правових можливостей особи. Адміністративно-правові гарантії публічного управління є складовою частиною юридичних гарантій, охоплюють нормативні, інституційні та процесуальні інструменти, націлені на належне виконання адміністративних зобов'язань публічними інституціями держави. Визнано, що ефективне функціонування сучасної системи гарантування публічного управління перебуває у тісному зв'язку з потребою посилення адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів особи в Україні. Посилення такої охорони повинно відбуватися у контексті превалювання гуманістичних тенденцій та утвердження людиноцентризму як засадничої ідеї трансформації держави у публічно-сервісну. Встановлено, що судовий захист є невід'ємною частиною юрисдикційної форми захисту прав особи та охорони її прав загалом, стосується відновлення її майнових і немайнових прав, покарання винних за порушення таких прав.

У підрозділі 2.3 «Системно-функціональна характеристика органів публічного управління в Україні» з'ясовано особливості як внутрішньоорганізаційних зв'язків органів публічного управління, так і системно-комунікаційних зв'язків з іншими учасниками правовідносин у сфері публічного управління. Представлено системний аналіз органів публічного управління в Україні, їхніх ознак, завдань, принципів їх функціонування, проведено класифікацію органів публічного управління з огляду на механізм формування цих інституцій, способи їхнього формування, обсяг та зміст компетенції, територіальне поширення, сферу реалізації управлінської діяльності, способи прийняття ними рішень, сферу поширення повноважень та

їхню організаційно-правову форму. Представлено характеристику системи органів публічного управління, специфіку формування між ними субординаційних, координаційних й реординаційних управлінських відносин. Окрема увага присвячена функціям системи органів публічного управління та їхнім дискреційним повноваженням.

У третьому розділі «Судовий контроль як засіб адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління», що складається з чотирьох підрозділів, представлено системний аналіз як судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні у контексті адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи, його основних форм реалізації, так і правових можливостей особи у досліджуваній сфері як предмета адміністративно-правового гарантування та правового статусу судових органів як суб'єктів такого гарантування.

У *підрозділі 3.1 «Права та законні інтереси особи у сфері публічного управління як предмет адміністративно-правового гарантування в Україні»* доведено, що права та законні інтереси людини займають домінантне місце у системі цінностей сучасної держави, усі органи публічного управління підпорядковують їм свою нормотворчу, правозастосовну діяльність, служать їхній реалізації та захисту, а держава набуває рис головного гаранта реалізації та захисту суб'єктивних прав та законних інтересів людини, трансформується у публічно-сервісну. Наведено правовий аналіз категорії «суб'єктивні публічні права», акцентовано на особливостях дуалізму відображення приватного та публічного інтересу у межах суб'єктивного публічного права. Особливу увагу присвячено основним видам суб'єктивних публічних прав особи. Засадничими критеріями для такої класифікації обрано сферу суспільного життя, в якій проявляється публічний та приватний інтерес людини, прояв свободи його носія, правовий статус самого носія суб'єктивного публічного права та ступінь розповсюдження цих прав. Важливим аспектом дослідження стала проблема заборони зловживання правом у сфері публічного управління.

У *підрозділі 3.2 «Судові органи як суб'єкти адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління»* акцентовано, що адміністративно-правові гарантії реалізації та захисту прав людини є відображенням спеціальної системи інструментів впливу на правовідносини у сфері публічного управління, вони є пересторогою до встановлення й застосування незаконних обмежень щодо цих прав. Встановлено, що судові органи виступають найважливішими незалежними, неупередженими, самостійними суб'єктами адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління. Проаналізовано правовий статус цих інституцій як суб'єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління. Їхній правовий статус як суб'єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління охоплює специфічну правосуб'єктність, відповідні компетенцію (повноваження), гарантії функціонування та реалізації прийнятих рішень судових органів. Представлено їх ґрунтовний аналіз. Виокремлено особливості правового статусу судових

органів як суб'єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління.

У *підрозділі 3.3 «Судовий контроль за діяльністю органів публічного управління в Україні в контексті адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи»* доведено, що судовий контроль у сфері публічного управління є важливим засобом адміністративно-правового гарантування прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Визнано відсутність комплексного відображення у чинному законодавстві пояснення змісту категорії «судовий контроль», що негативно позначається на правореалізаційній практиці. Акцентовано на важливості превентивного впливу судового контролю у контексті адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи. З'ясовано, що функція превенції є найважливішою гарантією прав людини, оскільки дає змогу зберегти режим законності у сфері публічного управління. Водночас визнано, що судовому контролю у сфері публічного управління може бути притаманним й наступний характер. Він проявляється у разі оскарження рішень і діяльності публічно-владних інституцій, які уже порушили права особи у сфері публічного управління. З'ясовано, що судовий контроль у рамках адміністративного судочинства реалізується щодо чотирьох загальних об'єктів оскарження, серед яких нормативно-правові акти, правові акти індивідуальної дії, дії та бездіяльність посадових осіб органів публічного управління. Визнано особливе значення судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні як гарантії реалізації та захисту прав та законних інтересів особи на стадії виконання судових рішень. Запропоновано закріплення у змісті КАС України визначення судового контролю в адміністративному судочинстві.

У *підрозділі 3.4 «Форми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні»* акцентовано, що форми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні є відображенням потенціалу судової влади як суб'єкта захисту прав та законних інтересів людини у сфері публічного управління. Вони дають змогу їй обрати потрібний спосіб внутрішньої організації та зовнішнього прояву такого контролю на усіх стадіях судового розгляду справи задля якнайефективнішого захисту її правових можливостей. Диференційовано форми судового контролю у рамках адміністративного судочинства за низкою критеріїв. Серед таких критеріїв обрано спосіб внутрішньої організації та зовнішнього прояву судового контролю у системі правосуддя (пряма та непряма форми судового контролю); стадію судового процесу, на якій судом реалізується судовий контроль (судовий контроль на стадії порушення адміністративної справи, підготовки до судового розгляду, безпосереднього розгляду справи, судовий контроль на факультативних стадіях розгляду справи (стадіях апеляційного, касаційного оскарження, провадження за винятковими та нововиявленими обставинами, на стадії виконавчого провадження)); процесуальні наслідки його застосування (вирішення правової долі індивідуальних й нормативно-правових актів, оцінка законності діяльності органу публічного управління та належне виконання

рішення суду у справі, що стосується захисту прав людини у сфері публічного управління).

У четвертому розділі «Види судового контролю у сфері публічного управління в Україні та напрями його реалізації», котрий складається з п’яти підрозділів, представлено класифікацію та наукову характеристику основних видових проявів судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні та напрямів його реалізації.

У *підрозділі 4.1 «Загальна характеристика основних видів судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні та напрямів його реалізації»* визнано різноплановість видових проявів та багатовекторність напрямів втілення в життя судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні. Представлено наявні у вітчизняній науці підходи щодо класифікації судового контролю. Проаналізовано основні різновиди судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні. Функціональні особливості досліджуваного контролю у сфері публічного управління дозволили виокремити поточний судовий контроль (стосується діяльності органів публічного управління) та судовий контроль за діяльністю нижчестоящих судів. Також проведено ґрунтовний аналіз попереднього та наступного різновидів судового контролю. Встановлено, що напрями реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні є своєрідним відображенням особливостей діяльності судових органів під час реалізації різних видів цієї контрольної діяльності. Їх ідентифікація дозволила встановити специфіку судового контролю у соціально-культурній, фінансово-економічній та адміністративно-політичній сферах життя суспільства.

У *підрозділі 4.2 «Реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній сфері в Україні»* з’ясовано, що реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній сфері в Україні є важливою запорукою втілення в життя та захисту прав та законних інтересів людини у цій сфері. Представлено перелік суб’єктів публічного управління, діяльність яких стосується соціально-культурної сфери в Україні. Репрезентовано основні напрями реалізації судового контролю у цій сфері. Встановлено його особливості втілення в життя щодо освіти, науки, культури, спорту, охорони здоров'я, зайнятості, праці, соціального захисту населення, зокрема загальнообов’язкового державного соціального й пенсійного страхування, житлових правовідносин в Україні. Проаналізовано судову практику щодо різних напрямів реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній сфері.

У *підрозділі 4.3 «Реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у фінансово-економічній сфері в Україні»* встановлено, що судовий контроль поширюється на рішення органів публічного управління щодо банківських, податкових, бюджетних, митних правовідносин, правовідносин у сфері підприємницької діяльності, власності, торгівлі, громадського харчування, промисловості, у різних галузях економіки та сільськогосподарської діяльності. Визначено перелік суб’єктів публічного управління, щодо діяльності яких реалізується судовий контроль у фінансово-

економічній сфері в Україні. Задля виокремлення особливостей здійснення судового контролю щодо органів публічного управління у фінансово-економічній сфері в Україні проаналізовано відповідну судову практику. Наголошено, що здебільшого предметом судового розгляду є питання прийняття управлінських рішень, пов'язаних з банківськими процедурами та банківською системою, адмініструванням податків та обов'язкових платежів, грошових фондів, ухваленням, внесенням змін, й виконанням бюджету, митно-тарифними процедурами в ході переміщення товарів через митний кордон, підприємництвом, виробничими, торговельними відносинами, відносинами власності, тощо, процесом виконання рішень суду щодо відновлення фінансово-економічних прав учасників цих правовідносин та покарання осіб, винних у відповідному правопорушенні. Констатовано, що реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у фінансово-економічній сфері в Україні тісно пов'язана зі забезпеченням фінансово-економічної безпеки держави, є важливою запорукою економічного зростання та стійкість фінансової системи України загалом.

У підрозділі 4.4 «Реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у адміністративно-політичній сфері в Україні» наголошено, що адміністративно-політична сфера суспільного життя та публічне управління, дотичне до цієї сфери, відзначаються пріоритетом захисту публічних інтересів суспільства й держави над приватними інтересами окремих громадян та їхнім захистом, жорсткістю методів публічно-правового впливу на суспільні відносини у цій сфері, значно меншим ступенем диспозитивного регулювання публічно-правових відносин. Встановлено, що реалізуючи публічне управління у адміністративно-політичній сфері, органи публічного управління здійснюють заходи адміністративно-правового впливу у рамках компетенції з безпековою та правоохоронною метою. Предметом судового контролю є дотримання органом публічного управління законодавства при вирішенні питань, що стосуються сфер оборони, національної безпеки, внутрішніх справ, юстиції, закордонних справ. Деталізовано перелік органів публічного управління, що реалізують компетенцію у адміністративно-політичній сфері в Україні. Акцентовано, що головним завданням судових органів під час реалізації судового контролю є не лише забезпечення законності у публічному управлінні в адміністративно-політичній сфері, але й досягнення балансу між системою примусового впливу на суспільні відносини задля гарантування національної безпеки й правопорядку та, водночас, захисту індивідуальних правових можливостей членів українського суспільства. Констатовано, що судова практика у цій сфері доволі різноманітна. Акцентовано, що у сучасних умовах судовий контроль доволі часто стосується правовідносин щодо мобілізації, проходження військової служби, захисту прав мобілізованих військовослужбовців тощо. Визнано, що уся система судового контролю за діяльністю органів публічного управління у адміністративно-політичній сфері є запорукою належного захисту безпекових, оборонних, правоохоронних потреб нашої держави, захисту держави та її громадян від зовнішніх та внутрішніх загроз, гарантування правопорядку, захисту правових можливостей членів нашого суспільства.

У п’ятому розділі «Підвищення ефективності судового контролю у сфері публічного управління в Україні», який охоплює два підрозділи, системно викладено правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління та результати наукового пошуку шляхів підвищення ефективності здійснення такого судового контролю.

У *підрозділі 5.1 «Правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління»* з’ясовано, що проблеми здійснення судового контролю за діяльністю органів публічного управління, як правило, пов’язані з недоліками чинного законодавства, що регламентує діяльність органів публічного управління, визначає їхні дискреційні повноваження, нормативно-правових актів, які окреслюють порядок реалізації та захисту органами публічного управління правових можливостей фізичних та юридичних осіб, що можуть реалізовуватися у сфері публічного управління, законодавства, яке встановлює порядок втілення судовими органами діяльності у рамках судового контролю; зумовлені нерозумінням органами публічного управління та суддями їхніх дискреційних повноважень, публічного й приватного інтересу у фізичних та юридичних осіб, що звертаються за захистом до суду, різного роду зловживаннями учасниками судового розгляду відповідних справ, конфліктом інтересів у сфері публічного управління; стосуються неправильного підходу суддів до визначення меж власних дискреційних повноважень, відсутності належної підготовки суддів з приводу реалізації судового контролю щодо окремих сфер публічно-правових відносин, кадрового, матеріального й організаційного потенціалу сучасної судової системи та перевантаженості суддів. Відзначено негативний вплив на публічно-правові відносини відсутності окремого закону, у якому б врегульовувалися питання протидії конфліктам інтересів у сфері публічного управління. Окрема увага присвячена проблемі зловживання правом на захист у сфері публічного управління та ролі суду у протидії цьому явищу. Визнано, що перед державою стоїть важливе завдання щодо системного оновлення нормативно-правової основи публічного управління й реалізації судового контролю у досліджуваній сфері, покращення судової практики за рахунок ознайомлення суддів зі сучасними науковими підходами у цій сфері, практикою ЄСПЛ, внесення змін у процес добору та підготовки кадрів судових органів, зменшення навантаження на суддів, покращення матеріально-технічного забезпечення їхньої роботи, врахування результатів зворотного зв’язку з особами, що звертаються до суду за захистом своїх прав у сфері публічного управління.

У *підрозділі 5.2 «Шляхи підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління»* з’ясовано, що оцінку ефективності судового контролю слід здійснювати з огляду на здатність задіяних судовими органами правових інструментів забезпечувати режим законності у сфері публічного управління, захист прав, свобод та законних інтересів членів суспільства, раціональність використання державних ресурсів (з огляду на обсяг бюджетного фінансування та залучення суддівського корпусу), своєчасність

їхнього застосування, здатність відновити порушені права чи вплинути на відшкодування заподіяної шкоди тощо.

За результатами проведення анкетування за темою дисертації окреслено кілька заходів, визнаних респондентами найбільш потрібними задля покращення реалізації судового контролю. Так, 12 % опитаних громадян та 22% посадових осіб серед потрібних змін відзначили цифровізацію судових процесів, 52 % опитаних громадян та 38% посадових осіб (найчисельніша група) вважають, що на часі покращення системи виконання рішень суду, 30% громадян та 24% посадових осіб покращення цієї системи пов'язують з впровадженням дієвого механізму покарання суддів за прийняття неправосудних рішень та вчинення корупційних діянь, 6% опитаних громадян та 16% посадових осіб вважають, що удосконаленню судового контролю сприятиме покращенням загальної доступності судочинства.

Визнано, що на часі внесення змін у положення КАС України, які стосуються виконання рішень та окремих ухвал адміністративних судів, розміру та способу покарання керівників суб'єктів владних повноважень та суб'єктів, що приймають колективні рішення, дотичні до питання виконання таких рішень, чіткого окреслення меж дискреційних повноважень як суб'єктів владних повноважень, так і самих адміністративних судів.

Досягнення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління, у першу чергу, залежить від здатності держави подолати загальні проблеми вітчизняної судової системи та підвищити якість адміністративного судочинства й роботи судових органів загалом, впровадити європейські стандарти діяльності судових органів.

Визнано потребу законодавчого закріплення терміна «судовий контроль», видів судового контролю, унормування у чинному КАС України питання судового контролю, закріплення категорії «судовий контроль в адміністративному судочинстві», обов'язку суб'єктів владних повноважень інформувати суд про результати вжитих заходів за наслідками виконання окремих ухвал суду, процесуального порядку оскарження окремих ухвал адміністративних судів, прийнятих у порядку реалізації судового контролю, підвищення розміру покарання керівників суб'єктів владних повноважень, відповідальних за виконання рішень судових органів, у разі неналежного їх виконання, що підтверджується наслідками розгляду відповідних звітів судами, удосконалення процесів цифровізації діяльності судових органів.

Запропоновано внесення змін до ст. 4, 5, 249, 382 КАС України, закріплення у КАС України понять «дискреційні повноваження», «межі дискреційних повноважень» та ідентифікацію порушення меж дискреційних повноважень; визначення у змісті частини 2 ст. 5 КАС України положення, що стосується обов'язку суду здійснювати захист порушених прав, свобод чи законних інтересів особи, яка звернулася до суду, на засадах, визначених статтею 2 КАС України, та заборони своїм рішенням урегульовувати питання, віднесені винятково до компетенції суб'єкта владних повноважень.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено нове вирішення наукового завдання, що полягає у комплексному аналізі адміністративно-правового виміру судового контролю у сфері публічного управління в Україні, дослідженні його правової природи як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління. Задля вирішення наукового завдання ретельно обрано наукознавче та нормативно-правове підґрунтя, методологічну основу дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні, сформовано емпіричну основу дослідження. Це дало змогу реалізувати мету і завдання дисертаційного дослідження, комплексно представити положення, дефініції, підходи, яким притаманна наукова новизна.

Результати наукового пошуку дають підстави сформувати висновки і рекомендації, які відзначаються теоретичним й практичним значенням:

1. Сформовано історіографію дослідження проблеми судового контролю у сфері публічного управління в Україні. Виокремлено п’ять основних напрямів наукових досліджень, дотичних до проблемного поля вивчення. Історіографічна основа дослідження судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні представлена такими блоками: блок наукових праць, у яких відображено загальнотеоретичні й історико-правові аспекти процесу формування публічного управління загалом, модернізації державного управління та укорінення концепції публічного управління; блок наукових досліджень, що стосуються інституціоналізації судових органів, розвитку судової системи України і діяльності судових органів як суб’єктів адміністративно-правового захисту прав, свобод та законних інтересів громадян та гарантування публічно-правових інтересів суспільства; блок праць науковців, проблемним полем вивчення яких є загальні питання здійснення судового контролю за діяльністю органів публічного управління; блок наукових праць, у яких представлено особливості судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній сферах; блок наукових досліджень, присвячених різним проблемам реалізації судового контролю у сфері публічного управління та напрямам адаптації іноземного досвіду у досліджуваній сфері. Констатовано, що історіографія дослідження сприяє розумінню особливостей формування проблемного поля застосування судового контролю у сфері публічного управління в Україні, історичної зумовленості проблематики судового контролю у досліджуваній сфері. Встановлено, що здебільшого автори концентрують свою увагу на теоретичних питаннях судового контролю чи розглядають його як загальну для адміністративного судочинства категорію, не виділяючи специфіку його реалізації у конкретних сферах життя суспільства (соціально-культурній, фінансово-економічній, адміністративно-політичній). Недостатньою є й увага вітчизняних науковців до пошуку шляхів вирішення проблеми судового контролю у досліджуваній сфері та шляхів використання іноземного досвіду, законодавчого врегулювання судового контролю у цій сфері.

2. Визначено методологічну основу дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні. Її формування стало запорукою цілісного розуміння основних теоретичних та практичних аспектів його здійснення, усвідомлення проблемного поля вивчення та шляхів подолання наявних проблем. Методологія дослідження судового контролю у сфері публічного управління в Україні представлена низкою філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, зокрема: діалектичного, герменевтичного методів, методів аналізу, синтезу, дедукції й індукції, класифікації, узагальнення, системно-структурного, соціологічного, формально-юридичного, історико-правового, порівняльно-правового методів, методу правового моделювання. Їх використання дало змогу комплексно, системно дослідити поняття, зміст, різновиди, форми прояву та особливості судового контролю у сфері публічного управління в Україні, сформувати уявлення про проблеми його реалізації та напрями адаптації іноземного досвіду у окресленій сфері.

3. Ідентифіковано сучасну концепцію публічного управління в Україні в умовах формування публічно-сервісної держави. Концепція публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави – це система суспільно акцептованої моделі реалізації у державі організуючого й регулюючого впливу державних інституцій на різні сфери суспільних відносин задля їхнього впорядкування й досягнення стратегічних завдань держави, забезпечення реалізації й захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Її формування в Україні є продовженням світових тенденцій у цій сфері. Оновлена концепція публічного управління формується в умовах становлення публічно-сервісної держави в Україні та утвердження «людиноцентризму» як нової філософії адміністративно-правових відносин та взаємодії держави і її громадян. У основі публічно-сервісної спрямованості діяльності держави лежить принцип служіння народові. Він передбачає трансформацію пострадянської системи публічного управління на основі нових ціннісних орієнтацій. Нові пріоритети публічного управління нашої держави орієнтовані на удосконалення інформаційно-комунікаційних процесів, цифровізацію, розвиток сфери публічних послуг, спрощення адміністративно-управлінських процедур, розширення застосування механізмів електронного документообігу у системі публічного управління, забезпечення наближеності, доступності адміністративних послуг громадськості, дебюрократизацію та децентралізацію управлінських процесів та, водночас, забезпечення інформаційної безпеки у сфері публічного управління. Важливим питанням, що потребує вирішення в сучасних умовах, є розширення комунікаційних зв’язків судових органів та органів публічного управління в умовах цифрової трансформації держави.

4. Представлено системно-функціональну характеристику органів публічного управління в Україні. Здійснено структурний аналіз цих інституцій, проаналізовано їхню організаційну структуру у співвідношенні з функціями, які вони виконують, відслідковано кореляцію завдань, що ними реалізуються, з результатами діяльності, віднайдено ступінь результативності задоволення ними соціальних потреб, захисту прав, законних інтересів громадян. У якості основних критеріїв класифікації органів публічного управління в Україні обрано механізм

формування цих інституцій (первинні й вторинні), способи їхнього формування (виборні й призначувані), обсяг та зміст компетенції (органи загальної, галузевої, функціональної (спеціальної) та предметної компетенції), територіальне поширення (центральні органи, органи АРК, міжтериторіальні й місцеві), сферу реалізації управлінської діяльності (органи управління у фінансово-економічній сфері, у адміністративно-політичній сфері, у соціально-культурній сфері, органи міжгалузевого управління), способи прийняття ними рішень (єдиноначальні, колегіальні), сферу поширення повноважень (центральні та місцеві) та їхню організаційно-правову форму (міністерства, служби, агентства, інспекції, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти делегованих повноважень). Система публічного управління чітко структурована, що забезпечує її цілісність, поширення її особливостей на усі ланки системи, можливість збереження характеристик в умовах змін. З'ясовано, що органи публічного управління виконують найрізноманітніші функції, що пов'язують процеси управління в одне ціле. Їх зміст зумовлений націленістю на досягнення певного результату. Серед важливих функцій відзначено задоволення правових можливостей громадян, гарантування стабільності держави, розвиток різних сфер суспільного життя, досягнення загальнодержавних результатів через широкий спектр організаційної, координаційної діяльності у цих сферах, здійснення контролю й нагляду. Діяльність органів публічного управління визначається чітко структурованими принципами, що окреслюють їхнє місце у всьому механізмі держави. До найвагоміших віднесено принципи верховенства права та законності, гуманізму, прогнозованості, плановості й системності, централізації й децентралізації у їхній структурній організації й діяльності, автономії та самостійності, ефективності та результативності їхнього функціонування.

5. З'ясовано поняття та правову природу судового контролю як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління. Ідентифіковано його як систему заходів реагування суду при вирішенні публічно-правового спору на порушення прав, свобод та законних інтересів особи та незаконні рішення, дії та бездіяльність суб'єктів владних повноважень задля забезпечення гарантованого права особи на судовий захист. Констатовано, що у публічно-правовій сфері він може мати превентивну природу й бути спрямованим на забезпечення законності у сфері публічного управління і тим самим гарантування реалізації прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Водночас судовому контролю у сфері публічного управління може бути притаманним й наступний характер. Він проявляється у разі оскарження рішень і діяльності публічно-владних інституцій, які уже порушили права особи у сфері публічного управління. Він відображає одну з форм реалізації контрольної функції держави, державного контролю, скеровану на перевірку фактів порушення чинного законодавства, прав фізичних та юридичних осіб органами публічного управління та їх посадовими особами, відновлення порушених прав та забезпечення притягнення винних до відповідальності, нейтралізацію причин таких порушень, слугує забезпеченню законності діяльності органів публічного управління, відбувається вибірково під

час розгляду судових справ та проявляється через застосування спеціальних заходів організаційно-правового, карального, відновлювального та іншого характеру. Він не переслідує мети підвищення ефективності управлінських процесів, хоча досягнення цього відбувається загалом через позитивний судовий вплив на управлінські процеси в державі. Йому не характерні спеціальні субординаційні зв'язки, оскільки судові органи є незалежними, мають спеціальний правовий статус, а сфера функціонування судових органів тісно пов'язана з контролем за законністю публічно-правових відносин загалом. Суб'єктами втілення в життя судового контролю є усі ланки вітчизняної судової системи.

6. Визначено форми реалізації судового контролю як засобу адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи у сфері публічного управління. Визнано, що ці форми є відображенням зовнішнього прояву діяльності судових органів, потенціалу судової влади як суб'єкта захисту прав та законних інтересів людини у сфері публічного управління. Класифіковано форми судового контролю у рамках адміністративного судочинства за низкою критеріїв. Серед таких критеріїв обрано спосіб внутрішньої організації та зовнішнього прояву судового контролю у системі правосуддя (пряма та непряма форми судового контролю); стадію судового процесу, на якій судом реалізується судовий контроль (судовий контроль на стадії порушення адміністративної справи, підготовки до судового розгляду, безпосереднього розгляду справи, судовий контроль на факультативних стадіях розгляду справи (стадіях апеляційного, касаційного оскарження, провадження за винятковими та нововиявленими обставинами, на стадії виконавчого провадження)); процесуальні наслідки його застосування (вирішення правової долі індивідуальних й нормативно-правових актів, оцінка законності діяльності органу публічного управління та належне виконання рішення суду у справі, що стосується захисту прав людини у сфері публічного управління).

7. Окреслено основні види судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні та представлено їх аналіз. Різноманіття цілей, методів, форм, сфер реалізації судового контролю дозволяє говорити про його багатовекторність. Аналіз напрямів його реалізації та специфіки судової юрисдикції дозволяє встановити суттєву різницю між діяльністю судів у рамках загального, спеціалізованого та конституційного судового контролю. Різними варто визнати мету й методи діяльності суду в щодо реалізації попереднього та наступного судового контролю. Особливості сфер публічно-правових відносин зумовлюють різноплановість напрямів реалізації досліджуваного судового контролю й впливають на специфіку судового контролю, що реалізується у соціально-культурній, фінансово-економічній та адміністративно-політичній сферах життя суспільства.

8. Проаналізовано особливості реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній, фінансово-економічній та адміністративно-політичній сферах в Україні. Представлено аналіз судової практики, пов'язаної з реалізацією судового контролю в означених сферах.

Визнано, що реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у соціально-культурній сфері в Україні стосується правовідносин щодо освіти, науки, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення України, та, водночас, захисту соціально-культурних прав а законних інтересів громадян. Судовий контроль щодо таких управлінських правовідносин дає змогу встановити законність діяльності, правових актів органів публічного управління у соціально-культурній сфері, наявність у них потрібної компетенції для прийняття управлінських рішень, стан виконання рішень суду. Реалізація судового контролю у фінансово-економічній сфері стосується перевірки законності рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічного управління, пов'язаних з банківськими процедурами та банківською системою, адмініструванням податків та обов'язкових платежів, грошових фондів, ухваленням, внесенням змін, й виконанням бюджету, митно-тарифними процедурами у ході переміщення товарів через митний кордон, підприємництвом, виробничими, торговельними відносинами, відносинами власності, тощо, процесом виконання рішень суду щодо відновлення фінансово-економічних прав учасників цих правовідносин та покарання осіб, винних у відповідному порушенні фінансово-економічних прав членів суспільства. Реалізація судового контролю у фінансово-економічній сфері є важливою умовою динамічного, оперативного впливу на фінансово-економічні відносини задля забезпечення як соціальної безпеки кожної людини, так і фінансово-економічної стабільності розвитку суспільства, сталих умов фінансово-економічного забезпечення життєдіяльності особи та суспільства, досягнення стратегічних пріоритетів розвитку економіки й фінансової системи держави. Реалізація судового контролю за діяльністю органів публічного управління у адміністративно-політичній сфері стосується перевірки дотримання органом публічного управління законодавства при вирішенні питань, що стосуються сфер оборони, національної безпеки, внутрішніх справ, юстиції, закордонних справ. Здійснення судового контролю у адміністративно-політичній сфері відзначається особливо ретельною перевіркою судовими органами обставин справи, достовірності доказів й високим ступенем відмов у задоволенні позовів, що пояснюється пріоритетом захисту національної безпеки та вимогами оборони нашої держави, посиленням безпекових ризиків й загроз у період воєнного стану, які можуть потягнути за собою хибні судові рішення за такими категоріями справ.

9. Виявлено правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління. Констатовано що вони стосуються недоліків чинного законодавства, що регламентує діяльність органів публічного управління, визначає їхні дискреційні повноваження, нормативно-правових актів, які окреслюють порядок реалізації та захисту органами публічного управління прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, що можуть реалізовуватися у сфері публічного управління, законодавства, що встановлює порядок здійснення судового контролю; зумовлені нерозумінням органами публічного управління та суддями їхніх дискреційних повноважень, публічного й приватного інтересу у фізичних та юридичних осіб, що звертаються за захистом до суду, різного роду зловживаннями учасниками судового розгляду,

конфліктом інтересів у сфері публічного управління; стосуються неправильного підходу суддів до визначення меж власних дискреційних повноважень, відсутності належної підготовки суддів з приводу реалізації судового контролю щодо окремих сфер публічно-правових відносин, кадрового, матеріального й організаційного потенціалу сучасної судової системи та перевантаженості суддів.

10. Окреслено шляхи підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління. Визнано, що досягнення ефективної реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління можливе за умови формування раціональної системи контрольних заходів, що застосовуються судовими органами, здатних забезпечувати режим законності у сфері публічного управління, захист прав, свобод та законних інтересів особи, своєчасного їхнього застосування судовими органами, раціонального використання державних ресурсів (з огляду на обсяг бюджетного фінансування та залучення суддівського корпусу). Шляхи підвищення ефективності реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління віддзеркалюють орієнтири, окреслені Президентом України у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 року, пов’язані з внесенням якісних змін до чинного КАС України.

Сучасну систему реалізації судового контролю не можна вважати досконалою. Її стан значною мірою визначається станом судової системи загалом. Попри високий рівень довіри громадськості до адміністративних судів, вагомість для суспільства судового контролю за діяльністю органів публічного управління, авторитет судової влади у означеній сфері, судова система потребує реформування. На часі удосконалення вітчизняного адміністративного судочинства загалом, зокрема забезпечення його загальної доступності, ціфровізації судових процесів, зміцнення незалежності судових органів, покращення системи виконання рішень суду. Поряд з цим, потрібні зміни, що стосуються саме судового контролю у адміністративному судочинстві. На часі закріплення у ст. 4 КАС України визначення терміна «судовий контроль в адміністративному судочинстві», «дискреційні повноваження суб’єкта владних повноважень»; доповнення ст. 5 та ст. 249 КАС України положеннями, що стосуються судового контролю в адміністративному судочинстві; визначення у змісті КАС України процесуального порядку оскарження органами публічного управління окремих ухвал адміністративних судів, прийнятих у порядку реалізації судового контролю, подання звіту про її виконання; удосконалення положень, що стосуються відповідальності колегіальних суб’єктів владних повноважень за невиконання як рішень суду, так і окремих ухвал, які ним приймаються; встановлення ширшого, у порівнянні зі закріпленим у чинному КАС України, діапазону розміру можливого покарання суб’єктів владних повноважень та їхніх керівників у випадках невиконання, неналежного чи несвоєчасного виконання рішень адміністративних судів; закріплення у КАС України понять «дискреційні повноваження», «межі дискреційних повноважень» та ідентифікація порушення меж дискреційних повноважень; наділення осіб правом звернення до адміністративного суду у разі порушення

суб'єктом владних повноважень її правових можливостей шляхом встановлення фактів порушенням меж дискреційних повноважень, незастосування або недостатнього їх застосування, зловживання ними. Потрібні зміни у нормативно-правовому урегулюванні та реалізації судового контролю, з огляду на потребу посилення людиноцентристських тенденцій в адміністративному судочинстві та праві загалом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких відображено основні наукові результати дисертації

1.1 Монографії

1. Добош З. А., 2024а. Адміністративно-правові засади судового контролю у сфері публічного управління в Україні: монографія. Львів:Растр-7, 2024. 457 с.

Рецензія:

Хитра О. Л., 2024. Рецензія на монографію «Адміністративно-правові засади судового контролю у сфері публічного управління в Україні». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки».* 3 (73). С. 144–145.

1.2 Публікації у наукових фахових виданнях України

2 Грищук О. В., Добош З.А., 2013. Філософсько-правові аспекти конвергенції справедливості і права. *Європейські перспективи*, 4, с. 181–187. *(Особистий внесок: дослідження співвідношення справедливості і права та філософсько-правової проблеми конвергенції справедливості і права, основних методологічних напрямів конвергенції, формулювання висновків).*

3 Добош З. А., 2016а. Справедливість у філософсько-правовій думці Нового часу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*, 855, с. 389–397.

4 Добош З. А., 2017. До питання про поняття нововиявлених обставин у цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 47(1), с. 120–124.

5 Бек У. П., Добош З.А., 2017. Особливості встановлення факту наявності трудових відносин у судовому порядку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки,* 876 (15), с. 236–243. *(Особистий внесок: визначення правової природи категорії «юридичний факт», проведення видової характеристики юридичних фактів, аналіз судової практики встановлення юридичних фактів у судовому порядку).*

6 Добош З. А., 2018а. Щодо питання про укладення договору оренди землі на новий строк. *Право і суспільство,* 5(1), с. 82–88.

7 Бек У. П., Добош З. А., 2018. Основні стадії доказової діяльності адвоката у цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право,* 1(263), С. 4–7. *(Визначення особливостей збирання та подання доказів суду, стадій доказової діяльності, підтвердження певних обставин по справі електронними доказами, застосування Єдиної судової інформаційно-*

телекомунікаційної системи).

8 Добош З. А., 2019а. Конституційно-правовий статус судової влади в США: історико-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 911(21), с. 254–263.

9 Добош З. А., 2019б. Конституційний контроль Верховного Суду США: види правотворчості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки,* 911(22), с. 34–40.

10 Добош З. А., Забзалюк О. В., 2019. Правова система підсудності справ Верховному Суду США. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки,* 24(6), с. 153–160.

11 Добош З. А., 2020а. Гендерна рівність і гендерна дискримінація у сфері трудових відносин. *Юридичний науковий електронний журнал,* 7, с. 190–193.

12 Добош З. А., 2020б. Особливості становлення та розвитку Вищої ради правосуддя в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»,* Т. 7, 2(26). с. 278–287.

13 Добош З. А., 2021а. Особливості застосування судового контролю у діяльності публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право,* 68, с. 148–152.

14 Добош З. А., 2021б. Принципи і традиції адвокатської діяльності як фундаментальні засади функціонування адвокатури в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал,* 3, с. 345–347.

15 Добош З. А., 2022а. Види судового контролю за діяльністю органів публічного управління в Україні та напрями його реалізації. *Журнал східноєвропейського права,* 104, с. 5–11.

16 Добош З. А., 2022б. Поняття та особливості судового контролю у сфері публічного управління. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»,* 11 (57), с. 16–22.

17 Добош З.А., 2023а. Адміністративно-правові засади взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні. *Наше право,* 3, с.60–65.

18 Добош З.А., 2023б. Взаємодія судових органів та органів публічного управління. *Право UA,* 2, с. 51–58.

19 Добош З. А., 2023в. Судовий контроль у сфері публічного управління. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»,* 4(62), с. 16–22.

20 Добош З. А., 2023г. Судовий контроль за діяльністю органів публічного управління в контексті адміністративно-правового гарантування прав особи в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»,* 10 (68), с. 19–24.

21 Dobosh Z., 2023г. Concept of public administration in in the conditions of the formation of a public-service state. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»,* Т. 10, 3 (39), с. 74–81. *(Концепція публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави).*

22 Dobosh Z., 2023д. Administrative and legal guarantee of the rights and legitimate interests of Ukrainian citizens in the field of public administration in Ukraine. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія*

«Юридичні науки», Т. 10, 4 (40), с. 77–85. *(Адміністративно-правові гарантії прав і законних інтересів громадян України у сфері публічного управління в Україні).*

23 Добош З., Янковська І., Підцерковна С., 2023. Принципи як основа організації та забезпечення міжнародної екологічної безпеки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»,* Т. 10, 4(40), с. 391–397. *(Особистий внесок: дослідження стратегічних векторів поступу суспільства в умовах загроз у природній та техногенній сфері, механізму державного регулювання міжнародних економічних відносин країни з урахуванням екологічного чинника, системи міжнародної екологічної безпеки, формулювання висновків).*

1.3 Статті у виданнях, що включені до наукометричних баз даних Scopus / Web of Science

24 Garasumiv T. Z., Chornopyska V. Z., Dobosh Z. A., 2020. Theoretical, methodological and philosophical and legal foundations of research in legal science. *Astra Salvensis*, 1, p. 253–272. *(Теоретико-методологічні та філософсько-правові основи дослідження юридичної науки). (Особистий внесок: дослідження теоретико-методологічних основ юридичної науки, процедур, методів унормування суспільних відносин, проведення літературного огляду, визначення методології, формулювання висновків).*

25 Blikhar M., Vovk V., Shevchenko N., Kokhaniuk T., Dobosh Z., 2021. Directions of offense prevention in the stock market of Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць.* Т. 3, № 38, с. 437–446. *(Напрями запобігання правопорушенням на фондовому ринку України). (Особистий внесок: визначення особливостей виявлення та запобігання правопорушенням на фондовому ринку, вдосконалення діяльності органів публічного управління у цій сфері, формулювання висновків).*

26 Dzvinchuk D., Borshch H., Tsygylyk N., Dobosh Z., Dziubynska O., 2022. Public management for sustainable development: current challenges and future trends. *Cuestiones Políticas.* Vol. 40, №73, p. 741–753. (*Публічне управління для сталого розвитку: поточні виклики та майбутні тенденції). (Особистий внесок: визначення особливостей механізму державного управління, який проявляється на державному та муніципальному рівнях регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві, застосування сучасних цифрових технологій державного управління. формулювання висновків).*

27 Lychenko, I., Lesko, N., Pavliuk, N., Dobosh, Z., Bundz, R., 2023. Legislative Support Standards in the European Union in the Field of Building a System of Local Self-Government. *Cuestiones Políticas*, Vol.41, №77, p. 285–297. *(Стандарти законодавчого забезпечення в сфері побудови системи місцевого самоврядування в Європейському Союзі). (Особистий внесок: проведення літературного огляду, виявлення ключових аспектів законодавчого забезпечення правил у країнах Європейського Союзу щодо побудови системи місцевого самоврядування, ідентифікація стандартів законодавчого забезпечення сфери побудови системи місцевого самоврядування в Європейському Союзі).*

28 Berlach A., Uliutina O., Lytvyn O., Amelina A., Dobosh Z., 2023. The

impact of globalization processes on the formation of the legal culture of civil servants. *International Journal of Public Policy and Administration Research,* Vol.10, №1, p. 46–54. *(Вплив процесів глобалізації на формування правової культури державних службовців). (Особистий внесок: проведення аналізу впливу глобалізаційних процесів на правову систему загалом та процес формування правової культури державних службовців зокрема, можливостей постійного покращення професійної кваліфікації державних службовців та їхньої професійної компетенції в таких умовах).*

2. Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29 Добош З. А., 2016б. Ідея справедливості у філософсько-правовій думці епохи Відродження. *Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.)*, с. 174–176.

30 Добош З. А., 2016в. Причинність як методологічна основа взаємозв'язку справедливості та права. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 30 травня 2016 р.)*, с. 86–88.

31 Добош З. А., 2018б. Критерії визнання майна спільною сумісною власністю подружжя. *Актуальні проблеми соціального права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реалізації і захисту соціальних прав в Україні» (м. Львів, 27 квітня 2018 р.)*, с. 129–133.

32 Добош З. А., Мучій Н. Ю., 2018. Розвиток екологічного права України в контексті європейської інтеграції. *Стратегія екологічної безпеки України соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів ІІІ Круглого столу (м. Львів, 11 травня 2018 р.)*, с. 187–191. *(Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження, оцінка впливу процесу європейської інтеграції на юридичні процеси, формулювання висновків).*

33 Добош З. А., 2018в. Особливості оскарження ухвал суду у касаційному порядку. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 30 травня 2018 р.)*, с. 168–170.

34 Добош З. А., Чаплінська М.М., 2019. Аналіз юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону лісів. *Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів IV Круглого столу (м. Львів, 17 травня 2019 р.)*, с. 110–114. (*Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження юридичної відповідальності, формулювання висновків).*

35 Добош З. А., Герило А. В. 2019. Відповідність українського законодавства реаліям екологічної безпеки. *Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів IV Круглого столу (м. Львів, 17 травня 2019 р.)*, с. 172–175. (*Особистий внесок: узагальнення результатів дослідження стану законодавства в умовах забезпечення екологічної безпеки, формулювання висновків).*

36 Добош З. А., 2019в. Юридична рівність суб'єктів цивільних

правовідносин. *Рівність у праві: історична ретроспектива і сучасність: матеріали Десятої Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (м. Львів, 6 грудня 2019 р.)*, с. 135–139.

37 Добош З. А., 2019г. Історико-правові аспекти судової влади в США. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників V-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 9 грудня 2019 р.)*, с. 73–76.

38 Добош З. А., Редько А. В., 2020. Адвокатський запит як механізм реалізації повноважень адвоката. *Адвокатура в умовах сучасних змін: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 09 жовтня 2020 р.)*, с. 165–169. (*Особистий внесок: визначення правової природи, вимог до застосування адвокатського запиту, формулювання висновків).*

39 Добош З. А., Дицьо Д. В., 2021. Правове регулювання адвокатської таємниці. *Адвокатура в умовах сучасних змін: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22 жовтня 2021 р.)*, с. 106–109. (*Особистий внесок: визначення особливостей обв'язку зберігати адвокатську таємницю, дотримання принципу конфіденційності).*

40 Добош З. А., Заєць В. В., 2021. Професійна етика адвокатів: порівняльно-правовий аспект. *Адвокатура в умовах сучасних змін: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22 жовтня 2021 р.)*, с. 109–112. . (*Особистий внесок: узагальнення результатів дослідження професійної етики адвокатів, їхньої правової природи, формулювання висновків).*

41 Добош З. А., Ковальчук О. О., 2022. Правовий звичай як джерело сімейного законодавства України. *Адвокатура в умовах сучасних змін: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21 жовтня 2022 р.)*, с. 81–84. *(Особистий внесок: окреслення ролі правового звичаю як джерела права в Україні, використання звичаю як регулятора суспільних відносин).*

42 Добош З., Войтович В., 2023. Фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. *Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 19 травня 2023 р.)*, с. 80–84. *(Особистий внесок: узагальнення інформації про державне фінансування природоохоронної діяльності, покращення законодавства у сферах податкової, кредитної і цінової політики та екологічних інвестицій).*

43 Добош З.А., Пунейко Р.Р., 2023. Воєнні дії як екологічні проблеми для українців та шляхи їх вирішення. *Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 19 травня 2023 р.)*, с. 85–89. *(Особистий внесок: визначення впливу воєнних дій на довкілля та права й законні інтереси громадян, формування висновків).*

44 Личенко І. О., Добош З.А., 2023. Адміністративно-правові засади взаємодії судових органів та органів публічного управління в екологічній сфері в Україні. *Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та*

правовий вимір: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 19 травня 2023 р.), с. 104–106. *(Особистий внесок: визначення особливостей, об'єкта взаємодії судових органів та органів публічного управління, умов її ефективності).*

45 Добош З. А., 2023е. Адміністративно-правові засади судового контролю у сфері публічного управління. *Адвокатура в умовах сучасних змін: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20 жовтня 2023 р.)*, с. 111–113.

3. Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

46 Добош З. А., Маськовіта М. М., Буряк Я. Я., Остапенко Л. О., Дембіцька С. Л., 2019. Господарське право та господарське судочинство в Україні: монографія. Львів: Видавництво «Сполом», 156 с. *(Особистий внесок: дослідження правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання, умов її ефективності, захисту їхніх прав).*

47 Личенко І. О., Баїк О. І., Чорнописька В. З., Добош З. А., 2020. Організація адвокатської справи: вітчизняний та іноземний досвід: колективна монографія. Львів: ФОП Кепещук П. М., 188 с. *(Особистий внесок: визначення особливостей правового статусу адвокатів, особливостей його набуття та реалізації).*

АНОТАЦІЯ

Добош З. А. Судовий контроль у сфері публічного управління в Україні: адміністративно-правове дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2024.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правового виміру судового контролю у сфері публічного управління в Україні. Представлено як наукознавчу основу дослідження проблеми судового контролю у сфері публічного управління в Україні, зокрема визначено історіографічну та методологічну основи дослідження, авторський підхід щодо ідентифікації поняття, змісту, видів, форм й особливостей судового контролю у сфері публічного управління, так і здійснено спробу виявити сучасні правові проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління й шляхи підвищення ефективності його реалізації.

Представлено аналіз адміністративно-правових засад взаємодії судових органів та органів публічного управління в Україні та напрямів реалізації цієї взаємодії.

Запропоновано авторський підхід до визначення судового контролю у сфері публічного управління, зокрема визнано, що він є комплексним правовим явищем, що втілюється в життя судовою владою, відображає одну з форм реалізації контрольної функції держави, скерованим на перевірку фактів

порушення чинного законодавства, прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб органами публічного управління та їх посадовими особами, відновлення порушених прав та забезпечення притягнення винних до відповідальності, нейтралізацію причин таких порушень, слугує забезпеченню законності діяльності органів публічного управління, відбувається вибірково під час розгляду судових справ та проявляється через застосування спеціальних заходів організаційно-правового, карального, відновлювального та іншого характеру.

Особливу увагу присвячено проблемі оновлення сучасної концепції публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави, проведенню системно-функціональної характеристики органів публічного управління в Україні.

Здійснено класифікацію органів публічного управління (у якості основних критеріїв обрано механізм формування цих інституцій, способи їхнього формування, обсяг та зміст компетенції, територіальне поширення, сферу реалізації управлінської діяльності, способи прийняття ними рішень, сферу поширення повноважень та їхню організаційно-правову форму).

Констатовано потребу трансформації пострадянської системи публічного управління на основі нових ціннісних орієнтацій «служіння своєму народові», інформатизації публічного управління, впровадженням електронного урядування, оптимізації порядку надання адміністративних послуг, обрання досконалої моделі поєднання централізму та децентралізму, забезпечення пріоритету національної безпеки в умовах війни, протидії кіберзагрозам.

У окремому розділі розглянуто судовий контроль як засіб адміністративно-правового гарантування прав та законних інтересів особи, особливу увагу присвячено аналізу правового статусу судових органів як суб’єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління та правам та законним інтересам особи у сфері публічного управління як предмету такого гарантування.

Визначено особливості правового статусу судових органів як суб’єктів адміністративно-правового гарантування прав особи у сфері публічного управління з огляду на результати наукового аналізу правосуб’єктності, компетенції (повноважень), гарантій функціонування та реалізації прийнятих рішень судових органів.

Представлено власний підхід щодо визначення категорій «судовий контроль у сфері публічного управління», «взаємодія судових органів та органів публічного управління», «концепція публічного управління в умовах формування публічно-сервісної держави», «суб’єктивне публічне право». Обґрунтовано дефініцію категорій «публічно-правовий спір», «дискреційні повноваження», «межі дискреційних повноважень».

Визначено проблеми реалізації судового контролю за діяльністю органів публічного управління. Виявлено, що вони пов’язані із якістю чинного законодавства, помилками визначення правомірності звернення особи до суду, розуміння суддями наявного в особи приватного та публічного інтересу, кадровим, організаційним, матеріально-технічним забезпеченням роботи судів, тощо.

Обґрунтовано пропозиції щодо внесення змін до ст. 4, 5, 249, 382 КАС України, зокрема зміни, які стосуються визначення у КАС України термінів «судовий контроль в адміністративному судочинстві», «дискреційні повноваження суб'єкта владних повноважень»; доповнення ст. 5 та ст. 249 КАС України положеннями щодо судового контролю в адміністративному судочинстві; визначення у КАС України порядку оскарження органами публічного управління окремих ухвал адміністративних судів, прийнятих у порядку реалізації судового контролю; встановлення у КАС України ширшого діапазону розміру можливого покарання суб'єктів владних повноважень та їхніх керівників у випадках невиконання, неналежного чи несвоєчасного виконання рішень адміністративних судів.

Ключові слова: судовий контроль, адміністративний суд, судовий розгляд, судовий захист, правосуддя, публічно-правові відносини, адміністративне судочинство, адміністративна юстиція, публічна влада, публічне управління, публічне адміністрування, електронна демократія, права громадян, захист прав, дискреційні повноваження.

ANNOTATION

Dobosh Z. A. Judicial control in the field of public administration in Ukraine: administrative-legal research. Manuscript.

Dissertation for Doctor Degree in Legal Sciences, specialty 12.00.07 – Administrative law and procedure; financial law; information law. – Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2024.

The dissertation deals with a comprehensive study of the administrative and legal dimensions of judicial control in the field of public administration in Ukraine. The investigation of the issue of judicial control in Ukraine's public administration is presented scientifically. The historiographical and methodological foundations of the research are determined. The author's approach to the definition of the concept, content, types, forms and features of judicial control in the field of public administration is carried out. Current legal problems of implementing judicial control over the activities of public administration bodies and ways to increase the effectiveness of its implementation are outlined.

Judicial control is considered a means of an administrative guarantee of a person's rights and legitimate interests. Special attention is paid to the analysis of the legal status of judicial bodies as subjects of an administrative guarantee of individual rights in the field of public administration. The problems of judicial control over the activities of public administration bodies are identified. Proposals for amendments to Art. 4, 5, 249, 382 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine are substantiated.

Keywords: judicial control, administrative court, legal proceedings, judicial protection, justice, public relations, administrative proceedings, administrative justice, public authority, public administration, public management, electronic democracy, rights of citizens, protection of rights, discretionary powers.